

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

БУТИРСЬКА ІРИНА АНАТОЛІЇВНА

УДК 346.1:347.736

УЧАСНИКИ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

Спеціальність 12.00.04 – господарське право,
господарсько-процесуальне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук

Київ – 2017

Дисертація на правах рукопису.

Робота виконана в Інституті економіко-правових досліджень НАН України (м. Київ).

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор
Поляков Борис Мусійович,
Вищий господарський суд України, суддя (м. Київ).

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Беляневич Олена Анатоліївна,
Науково-дослідний інститут приватного права і
підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака
НАПрН України,
завідувач відділу правового забезпечення
ринкової економіки (м. Київ);

кандидат юридичних наук, доцент
Ільющенко Ганна Володимирівна,
Державний вищий навчальний заклад
«Національний гірничий університет» МОН України,
доцент кафедри цивільного, господарського
та екологічного права (м. Дніпро).

Захист відбудеться **«06» липня 2017 року об 11⁰⁰ годині** на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 11.170.02 в Інституті економіко-правових досліджень НАН України за адресою: 01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці за адресою: 01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60, к. 202.

Автореферат розісланий **«06» червня 2017 року**.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.О. Герасименко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Справи про банкрутство характеризуються специфічним колом учасників. Така специфіка зумовлена публічним характером справ про банкрутство, необхідністю охорони та захисту значної кількості протилежних за змістом інтересів учасників провадження і, що є головним, – особливою судовою процедурою. Спеціальний порядок розгляду справ про банкрутство є не випадковим, оскільки процедура банкрутства покликана вирішувати подвійне завдання: з одного боку – задовольнити вимоги кредиторів, а з іншого – відновити платоспроможність боржника. Для реалізації поставлених завдань законодавець передбачив застосування у процедурі банкрутства інститутів, які притаманні лише при відновленні платоспроможності (мораторій на задоволення вимог кредиторів), або визначив реалізацію традиційних інститутів (визнання угод недійсними, відмова від договорів) з суттєвими особливостями.

Якщо проаналізувати зміст Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі – Закон про банкрутство), можна побачити, що основну роль у ньому відіграють учасники провадження. Це вбачається, по-перше, з того, що лише кредитори або боржник можуть ініціювати справу про банкрутство. По-друге, хід процедури банкрутства визначають сторони у справі про банкрутство. І, насамкінець, по-третє, процедура банкрутства може вплинути на права, обов'язки та охоронювані законом інтереси багатьох інших фізичних та юридичних осіб, участь у справі яких на її початку взагалі важко було уявити. І якщо перші дві підстави є характерними для позовного провадження, то третя – фактична необмеженість учасників – виводить проблематику правового регулювання статусу учасників у справі про банкрутство на новий якісний рівень, адже законодавець повинен таким чином виписати норми Закону про банкрутство, щоб права та охоронювані законом інтереси майбутніх учасників не були порушені.

Однак на практиці не завжди легко визначити, чи є той чи інший суб'єкт учасником провадження у справі про банкрутство, а відтак – постає питання про обсяг прав та обов'язків такого суб'єкта у справі про банкрутство, про можливість оскарження ним судових актів, що стосуються його прав. Закон про банкрутство у ст. 1 дає лише орієнтовний перелік учасників провадження у справі про банкрутство, остаточне рішення про визнання певного суб'єкта учасником справи залишається за господарським судом. На законодавчому рівні, таким чином, не визначено ані поняття, ані ознаки учасників провадження у справі про банкрутство, що зумовлює актуальність даного дослідження.

Інститут банкрутства став темою досліджень для багатьох вітчизняних вчених, серед яких можна відзначити: Р.Г. Афанасьєва, О.М. Бірюкова, І.О. Вечірка, В.В. Джуня, О.А. Латиніна, С.В. Міньковського, Б.М. Полякова, П.Д. Пригузу, В.В. Радзивілюк, Я.Г. Рябцеву, О.О. Степанова, Л.Г. Талана та інших. У працях зазначених вчених всебічно досліджуються норми права неспроможності, детально розкривається понятійно-категоріальний апарат,

аналізується судова практика у справах про банкрутство та здійснюється порівняльно-правове дослідження систем неспроможності України та іноземних держав. Було здійснено дослідження і правового статусу окремих учасників справи про банкрутство. Так, дисертаційне дослідження Я.Г.Рябцевої стосується правового статусу арбітражного керуючого, О.А.Латинін детально аналізував правове регулювання захисту прав кредиторів у справі про неспроможність. Однак зазначені дослідження здійснювалися ще за часів дії попередньої редакції Закону про банкрутство, а комплексного дослідження статусу учасників провадження у справі про банкрутство, з урахуванням діючої редакції Закону про банкрутство, на монографічному рівні здійснено не було.

Таким чином, актуальним та необхідним видається комплексне дослідження правового статусу учасників провадження у справі про банкрутство.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дослідження проводилося відповідно до плану науково-дослідних робіт Інституту економіко-правових досліджень НАН України у межах теми «Правові засади регіоналізації державного управління економікою» (державна реєстрація № 0114U004338), де автором проведено дослідження правового статусу учасників провадження у справі про банкрутство та розроблено відповідні пропозиції з удосконалення законодавства.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є розробка теоретичних положень щодо правового статусу учасників провадження у справі про банкрутство та підготовка на цій основі пропозицій щодо вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері регулювання статусу учасників провадження у справі про банкрутство.

Мета дослідження обумовила формулювання і вирішення наступних *завдань*:
удосконалити визначення поняття та виявити ознаки учасників провадження у справі про банкрутство;

здійснити класифікацію учасників провадження у справі про банкрутство;

виявити основні етапи становлення та розвитку регламентації правового становища учасників провадження у справі про банкрутство;

розкрити роль господарського суду як особливого учасника відносин неспроможності;

з'ясувати правовий статус арбітражного керуючого;

встановити особливості правового регулювання участі боржника у справі про банкрутство;

розкрити особливості правового статусу кредиторів у справі про банкрутство;

поглибити уявлення про роль представницьких органів кредиторів у справі про банкрутство;

проаналізувати правовий статус учасників провадження у справі про банкрутство, які представляють публічні інтереси;

з'ясувати правовий статус учасників провадження у справі про банкрутство, які пов'язані з особою боржника.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері

відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом.

Предметом дослідження виступає правовий статус учасників провадження у справі про банкрутство.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети та розв'язання поставлених завдань під час дослідження було використано комплекс різноманітних методів пізнання, серед яких можна виділити: діалектичний, системного аналізу, формально-логічний, порівняльно-правовий, історичний, системно-структурний. Діалектичний метод використовувався для аналізу нормативно-правової бази щодо відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом. Для дослідження практики вирішення спорів, пов'язаних із банкрутством, був використаний метод системного аналізу. Застосування формально-логічного методу дало змогу удосконалити визначення поняття учасників провадження у справі про банкрутство та виявити їх ознаки. Історичний метод дозволив визначити основні етапи становлення та розвитку правової регламентації становища учасників провадження у справі про банкрутство. Системно-структурний метод було застосовано під час побудови системи учасників справи про неспроможність. Порівняльно-правовий метод застосовувався для виявлення спільних та відмінних рис у законодавчому регулюванні правового статусу учасників справи про банкрутство в Україні та за кордоном.

Теоретичну основу дослідження, крім праць вищезазначених авторів, склали наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців у галузі господарського та господарсько-процесуального права, цивільного та адміністративного права: В.Б. Авер'янова, О.А. Беляневич, А.П. Гаврилішина, А.Х. Гольмстена, С.М. Грудницької, Г.В. Ільющенко, В.П. Козиревої, Є.А. Колініченко, В.В. Лаптева, В.К. Мамутова, Л.М. Ніколенко, О.П. Подцерковного, М.В. Руденка, О.М. Свириденка, А.О. Селіванова, Є.А. Таликіна, М.В. Телюкіної, Н.В. Філик, І.В. Фролова, Г.Ф. Шершеневича та інших.

Емпіричну основу дисертаційного дослідження склали нормативно-правові джерела, зокрема: Конституція України, Господарський кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України, Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України та інших центральних органів державної влади, матеріали судової практики.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що вперше у вітчизняній юридичній науці на основі комплексного наукового дослідження проблематики правового статусу учасників провадження у справі про банкрутство розроблено відповідні наукові положення та пропозиції щодо вдосконалення законодавства у цій сфері. Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження полягає у наступному.

Уперше:

запропоновано класифікацію учасників провадження у справі про банкрутство за декількома критеріями, а саме, залежно від: значимості учасника для справи та об'єму прав в останнього; нормативного закріплення статусу

учасників провадження у справі про банкрутство; обсягу повноважень; змісту правовідносин, що зумовлюють правовий статус учасників справи про банкрутство. За останнім критерієм обґрунтовано поділ учасників провадження у справі про банкрутство на: учасників, правовий статус яких обумовлений матеріальними підставами (забезпечені кредитори, працівники боржника), учасників, правовий статус яких обумовлений процесуальними підставами (арбітражний керуючий, Фонд державного майна України, державний орган з питань банкрутства) та учасників, правовий статус яких обумовлений матеріально-процесуальними підставами (боржник, конкурсні кредитори);

аргументовано необхідність розмежування учасників провадження у справі про банкрутство та учасників відокремленого провадження (у тому числі «запізнілих» кредиторів), які не наділені правом на оскарження процесуальних актів у рамках загальної справи про банкрутство;

обґрунтовано, що до учасників провадження у справі про банкрутство, які пов'язані з особою боржника, належать: власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, представник працівників боржника, уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника, керівник боржника, як такі, що мають інтерес у справі про банкрутство, який потребує реального захисту;

визначено, що формами участі у справі про банкрутство учасників провадження, які представляють публічні інтереси, є: участь через регулюючі державні органи (державний орган з питань банкрутства); участь в якості кредитора (Державна фіскальна служба України, Пенсійний фонд України, Фонди соціального страхування, орган місцевого самоврядування); участь в якості боржника (банкрутство державних та комунальних підприємств); участь в якості учасника (Фонд державного майна України та відповідні міністерства, представник органу місцевого самоврядування).

Удосконалено:

визначення поняття учасників провадження у справі про банкрутство, в частині того, що це заінтересовані у результатах процесу фізичні і юридичні особи, які вступають самостійно або залучаються господарським судом у справу про банкрутство для всебічного, повного та об'єктивного розгляду справи та наділяються у провадженні відповідними процесуальними правами та обов'язками;

визначення поняття системи неспроможності, в частині того, що це система правовідносин, які врегульовані нормами матеріального і процесуального права, та виникають у зв'язку з відновленням платоспроможності боржника або визнанням його банкрутом між учасниками провадження у справі про банкрутство, державою та суспільством;

положення щодо детермінованості правового статусу учасників справи про банкрутство, зокрема, кредиторів, поєднанням матеріально-правових та процесуально-правових підстав в частині того, що учасником провадження у справі про банкрутство може стати тільки той кредитор, який не лише є кредитором з позицій матеріального права, але і звернувся до господарського суду у відповідному процесуальному порядку, у зв'язку з чим правовий статус кредитора як учасника справи про банкрутство носить переважно комплексний

характер (виключення становлять забезпечені кредитори), і обов'язково включає в себе і матеріальну, і процесуальну складові;

класифікацію повноважень комітету кредиторів, а саме, залежно від самостійності прийняття відповідних рішень їх запропоновано поділяти на чотири групи: власні, погоджувальні, контрольні та ініціюючі;

положення про повноваження ліквідатора у справі про банкрутство у частині пропозиції їх поділу на три групи залежно від характеру та спрямованості дій: майнові, організаційні та управлінські;

процедуру розпорядження майном боржника шляхом пропозиції покладення обов'язків керівника боржника на розпорядника майна здійснювати не на тимчасовій основі, а на постійній.

Дістали подальшого розвитку положення щодо:

обґрунтування основних етапів становлення та розвитку правової регламентації становища учасників справи про банкрутство з визначенням таких етапів: 1) кредитор самостійно вживав заходів щодо задоволення своїх вимог до боржника, акцентуючи увагу на особі останнього, а не на його майні; 2) об'єднання кредиторів у прообрази сучасних інститутів зборів та комітету кредиторів та зміщення акценту з особи боржника на його майно; 3) формування професійних учасників провадження у справі про банкрутство;

ролі господарського суду у справі про банкрутство, шляхом аргументації того, що господарський суд, діючи на підставі Закону про банкрутство, здійснює, крім загальних функцій, спеціальні функції, до яких віднесено контрольну та організаційну;

класифікації повноважень розпорядника майна у справі про банкрутство шляхом їх поділу на три групи в залежності від того, на задоволення чиїх інтересів вони спрямовані: до першої групи віднесено повноваження, спрямовані на захист інтересів кредиторів; другу групу становлять повноваження, спрямовані на захист інтересів боржника; третю групу складають повноваження, спрямовані на узгодження інтересів кредиторів і боржника;

діяльності комітету кредиторів у справі про банкрутство шляхом обґрунтування того, що для недопущення зловживань з боку недобросовісних кредиторів необхідне прийняття Порядку проведення засідань комітету кредиторів, в якому необхідно врегулювати наступні питання: порядок реєстрації кредиторів, присутніх на засіданні комітету, порядок голосування, форма протоколу засідання комітету кредиторів, порядок ознайомлення кредиторів із протоколом тощо;

правового статусу арбітражного керуючого, в частині наділення його у процедурі санації особливим правовим статусом, що поєднує у собі обов'язки керуючого санацією як керівника боржника, з одного боку, та повноваження арбітражного керуючого як одного з основних учасників справи про банкрутство, покликаною забезпечити задоволення вимог кредиторів, з іншого боку;

правового статусу боржника у справі про банкрутство, в частині того, що становище боржника та його майна не є однаковим на всіх стадіях процесу і змінюється залежно від того, яку судову процедуру застосовують до неплатоспроможного суб'єкта підприємницької діяльності.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що дисертація містить матеріали, придатні для використання: 1) у законотворчій діяльності – для внесення змін до Господарського кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та низки інших законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів; 2) у правозастосовчій діяльності господарських судів під час розгляду справ про банкрутство; 3) при викладанні навчальних дисциплін «Господарське право» і «Господарське процесуальне право», а також при підготовці навчальних посібників, підручників, методичних рекомендацій для студентів юридичних вищих навчальних закладів і факультетів; 4) у науково-дослідних цілях – для подальших досліджень у сфері господарського та господарсько-процесуального права.

Основні положення дисертаційного дослідження були використані у діяльності господарського суду Чернівецької області при узагальненні судової практики та наданні пропозицій щодо удосконалення Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (довідка від 26.02.2016 р. № 02.02-25-153/16).

Положення та висновки, отримані при підготовці дисертаційного дослідження, використані Сектором з питань банкрутства Головного територіального управління юстиції у Чернівецькій області під час участі у розгляді справ про банкрутство Господарським судом Чернівецької області, а також при проведенні консультацій, наданні практичної допомоги та роз'яснень арбітражним керуючим (довідка від 25.02.2016 р. № 07-14/78).

Результати дисертаційного дослідження було впроваджено у діяльності Чернівецької обласної організації Недержавної громадської організації Товариство «Знання», а саме, при підготовці і викладанні дисертанткою курсів лекцій «Господарське право» та «Господарське процесуальне право» для громадськості міста та області (довідка від 02.03.2016 р. № 02/03).

Особистий внесок здобувача. Основні наукові результати отримані автором самостійно на основі аналізу та критичного осмислення вітчизняних та закордонних нормативно-правових джерел, вивчення наукової літератури, а також практики застосування законодавства України про банкрутство. Всі опубліковані праці належать особисто автору.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення і пропозиції, що містяться у дисертації, доповідалися і обговорювалися на: Міжнародній науково-практичній конференції «Концепція «живого права» Євгена Ерліха та сучасні проблеми правопізнання» (Чернівці, 2012); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин» (Дніпропетровськ, 2013); II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Право на життя: аспекти реалізації» (Чернівці, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн» (Запоріжжя, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції «Ľudské a občianske práva a slobody» (Slovenská republika, Bratislava,

2014); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання державотворення в Україні» (Київ, 2016); науковій конференції «Антропосоціокультурна природа права» (Чернівці, 2016).

Публікації. Основні положення і висновки дисертаційної роботи опубліковано у 20 наукових працях: 8 статтях у наукових фахових виданнях України, 2 статтях у наукових періодичних виданнях інших держав, 3 статтях у інших виданнях і 7 тезах за результатами конференцій.

Структура та обсяг дисертації обумовлені метою і завданнями дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, які містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 204 сторінки, з них основного тексту – 159 сторінок, робота містить список використаних джерел із 191 найменування та 4 додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Розділ 1 «Основні засади діяльності учасників провадження у справі про банкрутство» складається з трьох підрозділів, у яких досліджено поняття та ознаки учасників провадження у справі про банкрутство, здійснено класифікацію учасників справи про банкрутство та проаналізовано історію становлення та розвитку регламентації правового становища учасників провадження у справі про банкрутство.

У **підрозділі 1.1 «Учасники провадження у справі про банкрутство: поняття та ознаки»** проаналізовано поняття та ознаки учасників провадження у справі про банкрутство, висвітлено загальну характеристику учасників справи про неспроможність.

Учасників провадження у справі про банкрутство визначено як заінтересованих у результатах процесу фізичних і юридичних осіб, які вступають самостійно або залучаються господарським судом у провадження у справі про банкрутство для всебічного, повного та об'єктивного розгляду справи та наділяються у провадженні відповідними процесуальними правами та обов'язками.

Виявлено наступні ознаки учасників провадження у справі про банкрутство: наявність юридичного інтересу; учасники вступають у справу самостійно або залучаються судом; наявність ухвали суду, в якій вказується, що особа є учасником провадження у справі про банкрутство. Аргументовано необхідність розмежування учасників провадження у справі про банкрутство та учасників відокремленого провадження (у тому числі «запізнілих» кредиторів), які не наділені правом на оскарження процесуальних актів у рамках загальної справи про банкрутство.

Удосконалено визначення поняття системи неспроможності, під якою запропоновано розуміти систему правовідносин, які врегульовані нормами матеріального і процесуального права, та виникають у зв'язку з відновленням платоспроможності боржника або визнанням його банкрутом між учасниками провадження у справі про банкрутство, державою та суспільством.

У **підрозділі 1.2 «Види учасників провадження у справі про банкрутство»** проаналізовано існуючі класифікації учасників відносин неспроможності та

запропоновано авторську класифікацію учасників провадження у справі про банкрутство.

Запропоновано поділяти учасників справи про банкрутство на обов'язкових (головних), які беруть участь у будь-якій справі про банкрутство, та ситуативних (другорядних), які не є характерними для всіх категорій справ. До обов'язкових (головних) учасників провадження у справі про банкрутство належать: господарський суд; боржник; кредитори; арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор), за виключенням випадків, коли ліквідатором призначається голова ліквідаційної комісії відповідно до ст. 95 Закону про банкрутство. Правовий статус ситуативних (другорядних) учасників також є неоднорідним, що теж вимагає їхнього поділу, а тому, залежно від правової природи їх статусу, пропонується таких учасників поділяти на: учасників, які представляють публічні інтереси (державний орган з питань банкрутства, Фонд державного майна України, представник органу місцевого самоврядування, прокурор); учасників, які пов'язані з особою боржника: власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, представник працівників боржника, уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника, керівник боржника; інших учасників, коло яких є необмежене і залежить від обставин конкретної справи про банкрутство (інвестор, члени сім'ї боржника – фізичної особи, сторона оспорюваного правочину тощо).

Залежно від обсягу повноважень учасників провадження у справі про банкрутство запропоновано поділяти на три групи: учасники з загальним обсягом повноважень (ті, які беруть участь у будь-якій справі про банкрутство і володіють у ній максимальним обсягом повноважень), учасники з частковим обсягом повноважень (які можуть брати участь тільки у справах про банкрутство боржників, віднесених до окремих категорій і наділяються у цих справах вузьким колом повноважень, але можуть здійснювати суттєвий вплив на хід провадження шляхом оскарження судових актів) та учасники з обмеженим обсягом повноважень (ті фізичні і юридичні особи, які Законом про банкрутство прямо не передбачені як учасники провадження у справі про банкрутство, але залучаються до відносин неспроможності з метою захисту їх прав та охоронюваних законом інтересів). Враховуючи зміст правовідносин, що зумовлюють правовий статус учасників справи про банкрутство, останніх запропоновано поділяти на: учасників, правовий статус яких обумовлений матеріальними підставами (забезпечені кредитори, працівники боржника), учасників, правовий статус яких обумовлений процесуальними підставами (арбітражний керуючий, Фонд державного майна України, державний орган з питань банкрутства) та учасників, правовий статус яких обумовлений матеріально-процесуальними підставами (боржник, конкурсні кредитори).

У підрозділі 1.3 «Історія становлення та розвитку регламентації правового становища учасників провадження у справі про банкрутство» досліджено історичний розвиток правового регулювання становища учасників справи про банкрутство.

Розглянуто історію конкурсного процесу, яка почалася ще від перших етапів

становлення грошово-кредитних відносин. На етапі зародження конкурсного процесу коло учасників справи про банкрутство обмежувалося боржником і кредиторами, для яких цілком природнім було звернення стягнення за невиконання майнових зобов'язань на самого боржника, а не на його майно. Пізніше подібна практика показала, що особисті покарання боржника не забезпечують відшкодування заподіяних кредиторам майнових збитків, що зумовило заміну особистої відповідальності боржника на майнову. Кредитори почали переслідувати боржника не кожен окремо, а об'єднуючись і навіть призначаючи зі свого складу особу, уповноважену представляти інтереси всіх, кому боржник заборгував. Таким чином, вже з'являються прообрази сучасних інститутів зборів кредиторів та арбітражного керуючого, а у подальшому – і комітету кредиторів.

Визначено наступні основні етапи становлення та розвитку правової регламентації становища учасників справи про банкрутство: 1) кредитор самостійно вживав заходів щодо задоволення своїх вимог до боржника, акцентуючи увагу на особі останнього, а не на його майні; 2) об'єднання кредиторів у прообрази сучасних інститутів зборів та комітету кредиторів та зміщення акценту з особи боржника на його майно; 3) формування професійних учасників провадження у справі про банкрутство.

Розділ 2 «Обов'язкові учасники провадження у справі про банкрутство» складається з п'яти підрозділів, в яких досліджено правове становище господарського суду, арбітражного керуючого, боржника, кредиторів та представницьких органів кредиторів як учасників відносин неспроможності.

У *підрозділі 2.1 «Роль господарського суду як особливого учасника відносин неспроможності»* досліджено місце та роль суду у відносинах неспроможності, проаналізовано відмінності між функціями господарського суду у справах позовного провадження та у справах про банкрутство.

Наголошено, що здійснюючи контрольну функцію, суд покликаний забезпечити керованість та впорядкованість дій всіх суб'єктів справи про банкрутство. Об'єктами судового контролю у справі про неспроможність можуть виступати як дії чи бездіяльність учасників справи про банкрутство, так і різного роду акти – план санації, звіт ліквідатора, тощо. Відзначається, що у науковій літературі виділяють управлінську функцію суду у справі про банкрутство, проте встановлено, що зазначена функція структурно входить до організаційної і є її складовою.

Аргументовано, що господарський суд у справі про банкрутство, діючи на підставі Закону про банкрутство, здійснює, крім загальних функцій, спеціальні функції. До останніх віднесено контрольну та організаційну. Зміст даних функцій полягає у контролі за діями учасників справи про банкрутство та реалізації організаційних повноважень, які здійснюють суттєвий вплив на хід справи про банкрутство.

У *підрозділі 2.2 «Правовий статус арбітражного керуючого»* досліджено правовий статус арбітражного керуючого а також особливості діяльності арбітражного керуючого під час виконання ним повноважень розпорядника майна, керуючого санацією та ліквідатора.

Запропоновано поділяти повноваження розпорядника майна на три групи залежно від того, на задоволення чийх інтересів вони спрямовані. До першої групи віднесено повноваження, спрямовані на захист інтересів кредиторів; другу групу становлять повноваження, спрямовані на захист інтересів боржника; третю групу складають повноваження, спрямовані на узгодження інтересів кредиторів і боржника.

Аргументовано, що у процедурі санації арбітражний керуючий наділений особливим правовим статусом, що поєднує у собі обов'язки керуючого санацією як керівника боржника, з одного боку, та повноваження арбітражного керуючого як одного з основних учасників справи про банкрутство, покликаного забезпечити задоволення вимог кредиторів, з іншого боку.

Відзначається, що повноваження ліквідатора передбачені ст. 41 Закону про банкрутство і спрямовані як на збереження майна банкрута, так і на поповнення ліквідаційної маси з метою максимального задоволення вимог кредиторів. Запропоновано умовно розділити повноваження ліквідатора на три групи залежно від характеру та спрямованості дій: майнові, організаційні та управлінські.

У *підрозділі 2.3 «Правове регулювання участі боржника у справі про банкрутство»* проаналізовано особливості правового статусу боржника у справі про банкрутство, запропоновано класифікацію боржників у справі про банкрутство.

Відзначається, що правовий статус боржника у справі про банкрутство не є однаковим на всіх стадіях процесу і змінюється залежно від того, яку судову процедуру застосовують до неплатоспроможного суб'єкта підприємницької діяльності. Наголошено, що при застосуванні до боржника процедур банкрутства здійснюється обмеження право- і дієздатності суб'єкта підприємницької діяльності, також суттєво змінюється і правовий режим майна боржника.

Правовий статус боржників у справі про банкрутство є неоднорідним з огляду на багатоманітність суб'єктів господарювання. Процедура банкрутства повинна враховувати особливості окремих категорій боржників. Певні кроки у цьому напрямі були зроблені законодавцем, який передбачив особливості застосування процедур банкрутства щодо суб'єктів підприємницької діяльності, що мають суспільну, іншу цінність або особливий статус, сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств тощо. Також важливе значення для процедури банкрутства має те, хто ініціював таку процедуру. Однак практичне застосування Закону про банкрутство виявило недосконалість цього положення, оскільки банкрутство певних категорій суб'єктів господарювання залишилось поза увагою законодавця. З огляду на вказане, запропоновано здійснити класифікацію боржників за певними критеріями з метою вироблення загальних правових норм для певних категорій боржників, які б відображали особливості правового статусу окремих боржників та суб'єктів, які ініціювали провадження у справі про банкрутство. З огляду на викладене, запропоновано за формою власності боржників поділити на приватних, державних та комунальних. Залежно від того, хто ініціював провадження у справі про банкрутство, боржників запропоновано поділяти на тих, провадження у справі щодо яких ініціював кредитор, і боржників,

провадження у справі щодо яких було порушено за їх власною ініціативою (окремі особливості стосуються боржників, щодо яких здійснюється санація за заявою його керівника та боржників, що ліквідуються власником). Враховуючи, що заходи щодо відновлення платоспроможності боржника відповідно до редакції Закону про банкрутство, що набула чинності 19 січня 2013 р., можуть застосовуватися і до моменту порушення провадження у справі, то запропоновано поділ боржників залежно від того, чи порушено щодо них провадження у справі про банкрутство, а також залежно від процедур, що до них застосовуються, на дві категорії – боржники, щодо яких здійснюється досудова санація, та боржники, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство.

У *підрозділі 2.4 «Особливості правового статусу кредиторів у справі про банкрутство»* досліджено поняття кредиторів у справі про банкрутство, їх класифікації, проаналізовано зміни у правовому регулюванні черговості задоволення вимог кредиторів.

Досліджено матеріальний та процесуальний підходи до визначення поняття «кредитор» і встановлено, що повноправним учасником провадження у справі про банкрутство може стати тільки той кредитор, який не лише є кредитором з позицій матеріального права, але і звернувся до господарського суду у відповідному процесуальному порядку. Обґрунтовано, що правовий статус кредитора як учасника справи про банкрутство носить комплексний характер, і обов'язково включає в себе і матеріальну, і процесуальну складові. Матеріальні відносини між боржником і кредитором у праві неспроможності обов'язково повинні трансформуватись у процесуальні, інакше після порушення провадження у справі про банкрутство матеріальні відносини не зможуть бути реалізовані. Виняток становлять забезпечені кредитори, які незалежно від факту їх звернення до суду, обов'язково включаються до реєстру вимог кредиторів.

Запропоновано власну класифікацію кредиторів з огляду на існуючі класифікації. Зокрема, залежно від можливості впливу на хід процедури банкрутства (залежно від участі кредитора у комітеті кредиторів), запропоновано виділяти дві групи кредиторів – впливові та невпливові. Такий поділ обумовлений тим, що законодавець детально визначив права та обов'язки кредиторів, які є членами комітету кредиторів. Проте участь тих кредиторів, які не входять до складу комітету кредиторів (невпливових) визначена у Законі про банкрутство поверхнево. У зв'язку з цим практичне застосування Закону про банкрутство виявило фактичне нівелювання прав невпливових кредиторів, що і зумовило необхідність групування вказаних кредиторів за одним критерієм із подальшим належним законодавчим забезпеченням їх діяльності. Також наголошено на тому, що практика застосування законодавства про банкрутство виділила ще одну групу кредиторів – явні (відомі). Крім того, серед вимушених кредиторів запропоновано окремо виділяти «обтяжених», до яких варто відносити органи державної влади, які звертаються до господарського суду із грошовими вимогами, що є незначними і тільки обтяжують діяльність того чи іншого органу (наприклад, органи доходів і зборів при стягненні судового збору, органи державної виконавчої служби під час стягнення виконавчого збору).

У *підрозділі 2.5 «Представницькі органи кредиторів у справі про банкрутство»* досліджено статус зборів та комітету кредиторів у справі про банкрутство.

Наголошено, що рішення зборів кредиторів взагалі не можуть визнаватися господарським судом недійсними, оскільки за своєю правовою природою не є актом юридичної особи, державного чи іншого органу в розумінні ст. 12 Господарського процесуального кодексу України. Але подібна практика може істотно обмежувати і порушувати права кредиторів, у зв'язку з чим запропоновано передбачити в Законі про банкрутство можливість оскарження рішень зборів кредиторів.

Аргументовано, що відсутність детальної законодавчої регламентації порядку проведення засідань та оформлення прийнятих рішень комітетом кредиторів дає можливості для зловживань з боку недобросовісних кредиторів. Тому, з метою усунення даної прогалини, запропоновано затвердити Порядок проведення засідань комітету кредиторів, яким врегулювати наступні питання: порядок реєстрації кредиторів, присутніх на засіданні комітету, порядок голосування, форму протоколу засідання комітету кредиторів, порядок ознайомлення кредиторів із протоколом тощо.

Повноваження комітету кредиторів запропоновано поділяти на чотири групи: власні, погоджувальні, контрольні та ініціюючі. Встановлено, що повноваження комітету кредиторів щодо скликання зборів кредиторів законодавчо прописано у занадто загальному вигляді, і це часто є підставою для помилкового присвоєння комітетом кредиторів собі цього права, тому запропоновано внести зміни до ч. 8 ст. 26 Закону про банкрутство, передбачивши, що до компетенції комітету кредиторів належить прийняття рішення не про скликання зборів кредиторів, а про ініціювання скликання зборів кредиторів.

Розділ 3 «Ситуативні учасники справи про банкрутство» містить два підрозділи, в яких проаналізовано особливості правового становища учасників провадження у справі про банкрутство, які представляють публічні інтереси, та учасників справи про банкрутство, пов'язаних з особою боржника.

У *підрозділі 3.1 «Учасники провадження у справі про банкрутство, які представляють публічні інтереси»* досліджено правовий статус учасників провадження у справі про банкрутство, що представляють публічні інтереси, зокрема, проаналізовано особливості діяльності таких учасників, як Фонд державного майна України, державний орган з питань банкрутства, представник органу місцевого самоврядування та прокурор.

Наголошено, що вплив держави на процедуру банкрутства може бути прямим або опосередкованим. Прямий вплив полягає у прийнятті нормативно-правових актів, які регулюють відносини неспроможності, а опосередковано держава приймає участь у справі про банкрутство через учасників, які представляють публічні інтереси.

Визначено, що учасники провадження у справі про банкрутство, які представляють публічні інтереси, приймають участь у справі про банкрутство у наступних формах: участь у справі через регулюючі державні органи (державний

орган з питань банкрутства); участь у справі в якості кредитора (Державна фіскальна служба України, Пенсійний фонд України, Фонди соціального страхування, орган місцевого самоврядування); участь у справі в якості боржника (банкрутство державних та комунальних підприємств); участь у справі в якості учасника (Фонд державного майна України та відповідні міністерства, представник органу місцевого самоврядування). Повноваження державного органу з питань банкрутства запропоновано поділяти на дві групи – організаційні та контрольні. Досліджуючи статус кредиторів, які захищають публічні інтереси (Державна фіскальна служба України, Пенсійний фонд України, Фонди соціального страхування та органи місцевого самоврядування), наголошено, що вони поставлені державою у привілейоване становище (пріоритет задоволення вимог державних органів перед вимогами інших кредиторів, можливість отримання органами місцевого самоврядування майна банкрута на безоплатній основі тощо).

У *підрозділі 3.2 «Учасники провадження у справі про банкрутство, які пов'язані з особою боржника»* досліджуються особливості правового становища власника майна (органу, уповноваженого управляти майном) боржника, керівника боржника, представника працівників боржника, уповноваженої особи засновників (учасників, акціонерів) боржника.

Відзначається, що учасників, які пов'язані з особою боржника, Закон про банкрутство прямо не визначає, а тому таких учасників можна визначити, проаналізувавши зміст згаданого закону. Наголошено, що такі норми Закону про банкрутство розташовані хаотично, що свідчить про те, що законодавець не приділив достатньої уваги зазначеній групі учасників, тоді як вони мають свій інтерес у справі про банкрутство, який потребує реального захисту.

Аналіз Закону про банкрутство дозволив виділити наступних учасників провадження у справі про банкрутство, які пов'язані з особою боржника: власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, засновники (учасники) та акціонери боржника; працівники боржника; керівник боржника.

Аргументовано, що повноваження власника майна (органу, уповноваженого управляти майном) боржника у процедурі банкрутства є обмеженими і окреслюються лише наданням згоди на проведення досудової санації, прийняттям рішення про звернення до господарського суду із заявою про порушення провадження у справі про банкрутство та правом звернення до господарського суду з деякими клопотаннями. Єдина суттєва процесуальна можливість власника майна (органу, уповноваженого управляти майном) боржника «врятувати» неплатоспроможного суб'єкта – це право під час процедури санації та у ліквідаційній процедурі виконати зобов'язання боржника та, таким чином, звільнити останнього від боргів.

Відзначається, що тимчасове відсторонення керівника боржника не завжди діє ефективно і досягає своєї мети. Вихід із даної ситуації вбачається у покладенні обов'язків керівника боржника на розпорядника майна не на тимчасовій основі, а на постійній.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило отримати нове вирішення наукового завдання щодо узагальнення та розробки теоретичних положень щодо правового статусу учасників провадження у справі про банкрутство та підготовки на цій основі пропозицій з удосконалення вітчизняного законодавства у цій сфері правового регулювання. До числа висновків, які є результатами дослідження правового статусу учасників провадження у справі про банкрутство, можна віднести:

1. Визначено, що учасники провадження у справі про банкрутство – це заінтересовані у результатах процесу фізичні і юридичні особи, які вступають самостійно або залучаються господарським судом у справу про банкрутство для всебічного, повного та об'єктивного розгляду справи та наділяються у провадженні відповідними процесуальними правами та обов'язками. Аргументовано необхідність розмежування учасників провадження у справі про банкрутство та учасників відокремленого провадження (у тому числі «запізнілих» кредиторів), які не наділені правом на оскарження процесуальних актів у рамках загальної справи про банкрутство. Запропоновано під системою неспроможності розуміти систему правовідносин, які врегульовані нормами матеріального і процесуального права, та виникають у зв'язку з відновленням платоспроможності боржника або визнанням його банкрутом між учасниками провадження у справі про банкрутство, державою та суспільством.

2. Здійснено класифікацію учасників провадження у справі про банкрутство за декількома критеріями, а саме, залежно від: значимості учасника для справи та об'єму прав в останнього; нормативного закріплення статусу учасників провадження у справі про банкрутство; обсягу повноважень; змісту правовідносин, що зумовлюють правовий статус учасників справи про банкрутство. За останнім критерієм обґрунтовано поділ учасників провадження у справі про банкрутство на учасників, правовий статус яких обумовлений матеріальними підставами (забезпечені кредитори, працівники боржника), учасників, правовий статус яких обумовлений процесуальними підставами (арбітражний керуючий, Фонд державного майна України, державний орган з питань банкрутства) та учасників, правовий статус яких обумовлений матеріально-процесуальними підставами (боржник, конкурсні кредитори).

3. Виявлено такі етапи становлення та розвитку правової регламентації становища учасників справи про банкрутство: 1) кредитор самостійно вживав заходів щодо задоволення своїх вимог до боржника, акцентуючи увагу на особі останнього, а не на його майні; 2) об'єднання кредиторів у прообрази сучасних інститутів зборів та комітету кредиторів та зміщення акценту з особи боржника на його майно; 3) формування професійних учасників провадження у справі про банкрутство.

4. Аргументовано, що господарський суд у справі про банкрутство, діючи на підставі Закону про банкрутство, здійснює, крім загальних, спеціальні функції. До останніх віднесено контрольну та організаційну.

5. З'ясовано, що повноваження розпорядника майна у справі про банкрутство доцільно поділяти на три групи залежно від того, на задоволення чиїх інтересів вони спрямовані. До першої групи віднесено повноваження, спрямовані на захист інтересів кредиторів. Другу групу становлять повноваження, спрямовані на захист інтересів боржника. Третю групу складають повноваження, спрямовані на узгодження інтересів кредиторів і боржника. Обгрунтовано наділення арбітражного керуючого у процедурі санації особливим правовим статусом, що поєднує у собі обов'язки керуючого санацією як керівника боржника, з одного боку, та повноваження арбітражного керуючого як одного з основних учасників справи про банкрутство, покликаною забезпечити задоволення вимог кредиторів, з іншого боку. Повноваження ліквідатора у справі про банкрутство запропоновано поділяти на три групи залежно від характеру та спрямованості дій: майнові, організаційні та управлінські.

6. Встановлено, що правовий статус боржника та його майна у справі про банкрутство не є однаковим на всіх стадіях процесу і змінюється залежно від того, яку судову процедуру застосовують до неплатоспроможного суб'єкта підприємницької діяльності.

7. Наголошено, що учасником провадження у справі про банкрутство може стати тільки той кредитор, який не лише є кредитором з позицій матеріального права, але і звернувся до господарського суду у відповідному процесуальному порядку, у зв'язку з чим правовий статус кредитора як учасника справи про банкрутство носить переважно комплексний характер (виключення становлять забезпечені кредитори), і обов'язково включає в себе і матеріальну, і процесуальну складові.

8. Запропоновано повноваження комітету кредиторів залежно від самостійності прийняття відповідних рішень поділяти на чотири групи: власні, погоджувальні, контрольні та ініціюючі. Обгрунтовано, що для недопущення зловживань з боку недобросовісних кредиторів необхідне прийняття Порядку проведення засідань комітету кредиторів, в якому необхідно врегулювати наступні питання: порядок реєстрації кредиторів, присутніх на засіданні комітету, порядок голосування, форма протоколу засідання комітету кредиторів, порядок ознайомлення кредиторів із протоколом тощо.

9. Аргументовано, що формами участі у справі про банкрутство учасників провадження, які представляють публічні інтереси, є: участь через регулюючі державні органи (державний орган з питань банкрутства); участь в якості кредитора (Державна фіскальна служба України, Пенсійний фонд України, Фонди соціального страхування, орган місцевого самоврядування); участь в якості боржника (банкрутство державних та комунальних підприємств); участь в якості учасника (Фонд державного майна України та відповідні міністерства, представник органу місцевого самоврядування).

10. Обгрунтовано, що до учасників провадження у справі про банкрутство, які пов'язані з особою боржника, належать: власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, представник працівників боржника, уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника, керівник боржника, і такі

учасники мають свій інтерес у справі про банкрутство, який потребує реального захисту.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

В яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Бутирська І. А. Кредитори як учасники провадження у справі про банкрутство / І. А. Бутирська // Судова апеляція. – 2013. – № 1. – С. 127–133.
2. Бутирська І. А. Правове становище боржника у справі про банкрутство / І. А. Бутирська // Науковий вісник Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича : зб. наук. пр. – Чернівці : ЧНУ, 2013. – Вип. 682 : Правознавство. – С. 65–69.
3. Бутирська І. А. Актуальні питання участі арбітражного керуючого (ліквідатора) у справі про банкрутство / І. А. Бутирська // Судова апеляція. – 2014. – № 1. – С. 127–132.
4. Бутирська І. А. Повноваження ліквідатора щодо виявлення майнових активів банкрута у конкурсному процесі / І. А. Бутирська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – Ужгород, 2014. – Вип. 24. – Т. 2. – С. 120–123.
5. Бутирська І. А. Комітет кредиторів як суб'єкт конкурсного права / І. А. Бутирська // Судова апеляція. – 2014. – № 2. – С. 96–101.
6. Бутирська І. А. Історія становлення регламентації правового становища учасників справи про банкрутство / І. А. Бутирська // Держава і право : збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2014. – Випуск 65. – С. 127–133.
7. Бутирська І. А. Функції господарського суду у справі про банкрутство / І. А. Бутирська // Вісник господарського судочинства. – 2015. – № 4. – С. 106–111.
8. Бутирська І. Правовий статус учасників провадження у справі про банкрутство / І. А. Бутирська // Підприємництво, господарство і право. – 2016. – № 12. – С. 89–94.
9. Бутирская И. Собрание кредиторов как участник дела о банкротстве в Украине / И. Бутирская // *Legea si Viata* (Молдова). – 2014. – Nr. 2/2 (266). – С. 29–32.
10. Butyraska I. A. The legal status of the arbitration manager in bankruptcy case in Ukraine / I. A. Butyraska // *Studium Europy Środkowej i Wschodniej* : Wydawnictwo Wyższej Szkoły Gospodarki Krajowej w Kutnie (Польща), 2014. – Nr. 2. – P. 70–75.
11. Бутирська І. А. Особливості правового становища арбітражного керуючого на стадії розпорядження майном боржника у справі про банкрутство / І. А. Бутирська // Санація та банкрутство. – 2013. – № 1–2. – С. 287–292.
12. Бутирська І. А. Класифікація учасників провадження у справі про банкрутство / І. А. Бутирська // Санація та банкрутство. – 2015. – № 1. – С. 119–122.
13. Бутирська І. А. Застосування заходів до забезпечення вимог кредиторів у процедурі банкрутства / І. А. Бутирська // Санація та банкрутство. – 2016. – № 1–2. – С. 287–291.

Які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

14. Бутирська І. А. Судовий прецедент як складова принципу «живого права» / І. А. Бутирська // Ерліхівський збірник. Юридичний факультет Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича : наук. доповіді та повідомлення. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – Вип. 6. – С. 149–150.

15. Бутирська І. А. Окремі проблеми виконання судових рішень у процедурі банкрутства / І. А. Бутирська // Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпропетровськ, 30 квітня 2013 р. : у 3-х томах. – Дніпропетровськ : ГО «Правовий світ», 2013. – Т. 1. – С. 39–40.

16. Бутирська І. А. Захист прав фізичних осіб у відносинах банкрутства / І. А. Бутирська // Право на життя: аспекти реалізації : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Чернівці, 22–23 листопада 2013 р. : в 3 частинах ; відп. за вип. к.ю.н., доц. В. П. Тарануха. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2014. – Частина 1. – С. 13–20.

17. Бутирська І. А. Специфіка участі окремих кредиторів у справі про банкрутство / І. А. Бутирська // Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 27–28 грудня 2013 р. : у 2 частинах. – Запоріжжя : Запорізька міська організація «Істина», 2013. – Частина I. – С. 83–86.

18. Бутирська І. А. Захист прав працівників у випадку неспроможності (банкрутства) роботодавця в Україні / І. А. Бутирська // Ľudské a občianske práva a slobody: mechanizmus ich implementácie a ochrany rôznych oblastiach práva : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, 19–20 septembra 2014. – Paneurópska vysoká škola, Bratislava (Словацька Республіка), 2014. – Р. 172–174.

19. Бутирська І. А. Системи неспроможності (банкрутства) / І. А. Бутирська // Актуальні питання державотворення в Україні : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 20 травня 2016 р. ; редкол.: д.ю.н. І. С. Гриценко (голова), к.ю.н. І. С. Сахарук (відп. ред.) та ін. : у 3-х томах. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2016. – Том 2. – С. 103–105.

20. Бутирська І. А. Роль господарського суду у справі про банкрутство / І. А. Бутирська // Антропосоціокультурна природа права : матеріали наукової конференції, м. Чернівці, 25–27 травня 2016 р. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С. 394–396.

АНОТАЦІЯ

Бутирська І.А. Учасники провадження у справі про банкрутство. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право. – Інститут економіко-правових досліджень НАН України, Київ, 2017.

Дисертація присвячена дослідженню правового статусу учасників провадження у справі про банкрутство. Охарактеризовано поняття та ознаки

учасників провадження у справі про банкрутство. Враховуючи значну кількість учасників у справі про банкрутство та їх неоднорідність, здійснено класифікацію згаданих учасників за декількома критеріями, а саме, залежно від: значимості учасника для справи та об'єму прав в останнього; нормативного закріплення статусу учасників провадження у справі про банкрутство; обсягу повноважень; змісту правовідносин, що зумовлюють правовий статус учасників справи про банкрутство. Проаналізовано еволюцію становлення правової регламентації статусу учасників справи про банкрутство, встановлено історичні прообрази сучасних учасників справи про неспроможність. Поглиблено дослідження ролі господарського суду у справі про банкрутство та виокремлено його спеціальні функції. Розглянуто правовий статус сторін провадження у справі про банкрутство, досліджено особливості правового становища арбітражного керуючого під час застосування до неплатоспроможного боржника різних судових процедур. Розкрито роль учасників провадження у справі про банкрутство, які представляють публічні інтереси, та які пов'язані з особою боржника.

Ключові слова: неспроможність, банкрутство, учасники провадження у справі про банкрутство, боржник, кредитори, збори кредиторів, комітет кредиторів, арбітражний керуючий, розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор.

АННОТАЦІЯ

Бутырская И.А. Участники производства по делу о банкротстве. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.04 – хозяйственное право; хозяйственно-процессуальное право. – Институт экономико-правовых исследований НАН Украины, Киев, 2017.

Диссертация посвящена исследованию правового статуса участников производства по делу о банкротстве.

Научная новизна полученных результатов заключается в том, что впервые в отечественной юридической науке на основе комплексного научного исследования проблематики правового статуса участников производства по делу о банкротстве, разработаны соответствующие научные положения и предложения по совершенствованию законодательства в данной сфере.

В первом разделе охарактеризовано понятие и признаки участников производства по делу о банкротстве, осуществлена их классификация, усовершенствовано определение системы несостоятельности, проанализирована эволюция становления правовой регламентации статуса участников дела о банкротстве, установлены исторические прообразы современных участников дела о несостоятельности.

Участники производства по делу о банкротстве определены как заинтересованные в результатах процесса физические и юридические лица, которые вступают самостоятельно или привлекаются хозяйственным судом в дело о банкротстве для всестороннего, полного и объективного рассмотрения дела и наделяются в производстве соответствующими процессуальными правами и

обязанностями. Проанализированы существующие классификации участников отношений несостоятельности и предложена авторская классификация последних. В частности, предложено разделять участников дела о банкротстве на главных (обязательных) и второстепенных (ситуативных). В зависимости от объема полномочий, участников производства по делу о банкротстве предложено делить на три группы: участники с общим объемом полномочий, участники с частичным объемом полномочий и участники с ограниченным объемом полномочий. Учитывая содержание правоотношений, обуславливающих правовой статус участников дела о банкротстве, последних предложено делить на: участников, правовой статус которых обусловлен материальными основаниями; участников, правовой статус которых обусловлен процессуальными основаниями; участников, правовой статус которых обусловлен материально-процессуальными основаниями.

Во втором разделе диссертации исследовано правовое положение обязательных участников производства по делу о банкротстве. Исследовано место и роль суда в отношении несостоятельности, предложено выделять общие и специальные функции хозяйственного суда в деле о банкротстве. Исследованы особенности правового статуса арбитражного управляющего, а также особенности деятельности арбитражного управляющего при исполнении им полномочий распорядителя имущества, управляющего санацией и ликвидатора. Проанализированы особенности правового положения должника по делу о банкротстве, предложена классификация должников по делу о банкротстве. Исследован статус кредиторов в деле о банкротстве, их классификации, проанализированы изменения в правовом регулировании очередности удовлетворения требований кредиторов. Исследованы статус собрания и комитета кредиторов в деле о банкротстве.

В третьем разделе проанализированы особенности правового положения участников производства по делу о банкротстве, которые представляют публичные интересы, и участников дела о банкротстве, связанных с личностью должника.

Аргументировано, что участники производства по делу о банкротстве, которые представляют публичные интересы, участвуют в деле о банкротстве в следующих формах: участие в деле о банкротстве через регулирующие государственные органы; участие в деле о банкротстве в качестве кредитора; участие в деле о банкротстве в качестве должника; участие в деле о банкротстве в качестве участника.

Отмечено, что участников производства по делу о банкротстве, связанных с личностью должника, Закон о банкротстве прямо не определяет, поэтому таких участников можно определить, проанализировав содержание упомянутого закона. Отмечено, что такие нормы Закона о банкротстве расположены хаотично, что свидетельствует о том, что законодатель не уделил достаточного внимания упомянутой группе участников, при том, что интерес таких участников нуждается в реальной защите. Анализ Закона о банкротстве позволил выделить следующих участников производства по делу о банкротстве, связанных с личностью должника: собственник имущества (орган, уполномоченный управлять имуществом) должника, представитель работников должника, уполномоченное лицо

учредителей (участников, акционеров) должника, руководитель должника.

Ключевые слова: несостоятельность, банкротство, участники производства по делу о банкротстве, должник, кредиторы, собрание кредиторов, комитет кредиторов, арбитражный управляющий, распорядитель имущества, управляющий санацией, ликвидатор.

ANNOTATION

Butyrska I.A. Participants of the proceedings in the bankruptcy case. – On rights for manuscript.

Thesis for the scientific degree of Candidate of Sciences in specialty 12.00.04 – Economic Law; Economic Procedural Law. – Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2017.

Thesis is devoted to the investigation of the legal status of participants of the proceedings in the bankruptcy case. Concept and features of participants of the proceedings in the bankruptcy case are characterized, their classification is made. Taking to account the significant number of participants in the bankruptcy case and their heterogeneity, classification of these participants is proposed on several criteria, including: relevance to the case and user rights in the amount of the latter; depending on the status of participants regulatory consolidation proceedings in bankruptcy; depending on the scope of powers; depending on the content of relationships that determine the legal status of participants in the bankruptcy case. The evolution of legal regulation of the status of participants in the bankruptcy case is analyzed, historical prototypes of today's participants of insolvency case are identified. The role of the economic court in bankruptcy case is identified, its special functions are singled out. The legal status of the parties of the proceedings in the bankruptcy case is considered, the features of the legal status of arbitration manager while applying different legal procedures to the insolvent debtor are investigated. The role of participants representing the public interest and related to party of debtor in the proceedings of bankruptcy is disclosed.

Key words: insolvency, bankruptcy, participants in the proceedings of the bankruptcy case, debtor, creditors, creditors' meeting, the committee of creditors, the arbitration manager, property manager, restructuring manager, liquidator.

Гарнітура Таймс. Формат 60x84/16.
Наклад 100. Папір офсетний. Ум.-др. арк. 0,9.
Підписано до друку 06.06.2017. Замовлення 348.

Надруковано в «МП Леся».
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи серія ДК № 892 від 08.04.2002.

«МП Леся»
03148, Київ, а/с 115.
Тел./факс: (066) 60-50-199, (068) 126-49-26
E-mail: lesya3000@ukr.net